

DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2026-91-17>

УДК 339.564:633.88

ЕКСПОРТ ЛІКАРСЬКИХ РОСЛИН УКРАЇНИ У ГЛОБАЛЬНИХ ЛАНЦЮГАХ ВАРТОСТІ

EXPORT OF MEDICINAL PLANTS OF UKRAINE IN GLOBAL VALUE CHAINS

Черевко Ірина Василівна

доктор економічних наук, професор, професор кафедри економіки,
Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій
імені С.З. Гжицького

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-8411-6136>**Самковський Юрій Леонідович**

старший викладач, кафедра рухової активності та масового спорту,
Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій
імені С.З. Гжицького

ORCID: <https://orcid.org/0009-0000-1138-5581>**Cherevko Iryna, Samkovskyi Yuriy**

Stepan Gzhyskyi National University of Veterinary
Medicine and Biotechnologies of Lviv

Метою статті є представлення основних результатів дослідження оцінки місця України у глобальних ланцюгах вартості лікарської рослинної сировини. Проаналізовано динаміку та географічну структуру її експорту, визначено рівень його концентрації й оцінено позицію України у глобальному ланцюгу вартості. Використано підходи GVC-аналізу, індекс Херфіндаля-Гіршмана та метод Value Chain Gap для оцінювання втрат доданої вартості. Встановлено, що Україна інтегрована до глобального ринку переважно як експортер лікарської рослинної сировини, тоді як високоприбуткові етапи переробки зосереджені за кордоном. Практичне значення дослідження полягає в обґрунтуванні заходів щодо розвитку переробних потужностей, систем сертифікації та співпраці між виробниками та фармацевтичними компаніями для посилення інтеграції України в глобальні ланцюжки доданої вартості.

Ключові слова: лікарські рослини; глобальні ланцюги вартості; експорт; Value Chain Gap; Україна.

The article examines Ukraine's medicinal plant exports within global value chains (GVCs) and evaluates the country's role in international value creation. The relevance of the research is determined by the expansion of the global market for medicinal and aromatic plants, increasing demand for natural raw materials in pharmaceutical, nutraceutical and cosmetic industries, and the need for technological upgrading in global production networks. The purpose of the study is to assess the structure of Ukraine's medicinal plant exports, determine its position within the global value chain, identify sources of value creation and substantiate directions for increasing domestic value added through deeper processing. The methodological framework combines statistical, comparative and structural analysis with the GVC approach. Export dynamics and geographical distribution were analyzed using international trade statistics; the Herfindahl-Hirschman Index was applied to assess export concentration, and the VCG approach estimated unrealized value added from limited domestic processing. The results show that Ukraine has restored medicinal plant exports after the decline caused by the full-scale war. However, exports remain predominantly resource-oriented: Ukrainian supplies consist mainly of raw or minimally processed medicinal plants, while extraction, standardization, production of active pharmaceutical ingredients and finished herbal products are concentrated abroad. Ukraine therefore occupies an upstream position in the global value chain and captures only a limited share of final value. The VCG confirms significant unrealized economic potential and indicates that deeper processing is essential for increasing export efficiency. The practical significance of the research lies in substantiating measures for developing processing facilities, certification systems and cooperation between producers and pharmaceutical companies to strengthen Ukraine's integration into global value chains.

Keywords: medicinal plants; global value chains; exports; Value Chain Gap; deep processing; Ukraine.

Постановка проблеми. Сучасна конкуренція на все зростаючому ринку лікарських рослин визначається не лише наявністю в країні природно-ресурсного потенціалу, а передусім здатністю країн контролювати етапи створення доданої вартості у межах глобальних ланцюгів вартості (GVCs – Global Value Chains). Країни із сировинною спеціалізацією, хоча й інтегровані у глобальні виробничі мережі, отримують обмежену частку кінцевої економічної вартості.

Україна володіє значним природно-ресурсним потенціалом для розвитку сектору лікарських рослин, однак її участь у міжнародному поділі праці залишається переважно орієнтованою на експорт необробленої або мінімально переробленої рослинної сировини, що обмежує можливості формування доданої вартості всередині країни та знижує економічну ефективність використання наявного ресурсного потенціалу. Проблема полягає не у недостатності природних ресурсів чи відсутності зовнішнього попиту, а у незавершеності національного сегмента GVCs створення вартості лікарських рослин. Недостатній розвиток потужностей із глибокої переробки, стандартизації та виробництва продукції з високою доданою вартістю призводить до того, що значна частина економічної вигоди від переробки української рослинної сировини формується за межами країни.

Таким чином, актуальним науковим і практичним завданням є оцінювання фактичної позиції України у GVCs лікарських рослин, визначення рівня втраченої доданої вартості через збереження сировинної моделі експорту та обґрунтування напрямів технологічного оновлення сектору. Вирішення цього завдання має важливе значення для формування ефективної стратегії розвитку галузі, підвищення конкурентоспроможності української продукції та посилення інтеграції України у міжнародні виробничі мережі з більшою часткою внутрішнього створення вартості.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Зростання попиту на продукцію природного походження, розвиток фармацевтичного, косметичного та харчового секторів, а також поширення концепції сталого використання біологічних ресурсів зумовлюють підвищення уваги науковців і практиків до проблем виробництва, переробки та міжнародного обігу лікарських рослин.

Дослідження S. Ravi, N. Bharadvaja та R. Asl Roosta et al. свідчать, що у сучасних економіках спостерігається тенденція до зростання

масштабів використання лікарських рослин та продуктів їх переробки, що пов'язано із підвищенням попиту споживачів на природні засоби та прагненням до альтернатив синтетичним фармацевтичним препаратам через побоювання щодо можливих побічних ефектів останніх [1; 2].

Т. Мірзоева та О. Нечипоренко підтвердили тенденцію до зростання вартісних і фізичних показників експорту лікарських рослин України, визначили Польщу, Німеччину та Латвію як ключові ринки збуту української продукції, а також наголосили на широкому асортименті рослинної сировини, що експортується Україною [3]. Л. Бойко зазначає, що вирощування лікарських культур може стати перспективним напрямом розвитку нішевого агробізнесу, бо відповідає тенденціям зростання попиту на натуральну сировину, особливо з боку фармацевтичної промисловості [4]. Наразі основна частина українського експорту формується все ще за рахунок первинної рослинної сировини, що обмежує можливості отримання більшої частки доданої вартості. Тому особливої актуальності набуває перехід від аналізу лише обсягів експорту до дослідження структури участі у GVCs. G. Gereffi розглядав глобальну економіку як систему фрагментованого виробництва, де окремі етапи створення продукту розподіляються між різними країнами залежно від технологічного рівня, ресурсного забезпечення та інституційного середовища [5; 6]. О. Боднар визначає ланцюг створення доданої вартості як систему взаємопов'язаних видів діяльності, що охоплюють повний цикл формування продукту – від організації виробництва до його реалізації кінцевому споживачу [7]. Країни, які контролюють етапи глибокої переробки, брендинг, дистрибуції, отримують більшу економічну віддачу, ніж виробники сировини [8]. І. Кравчук підкреслює, що додана вартість є одним із ключових чинників трансформації економічних процесів і визначає механізми розподілу економічного результату між учасниками бізнесових ланцюгів [9]. За Гурняк et al. додана вартість відображає приріст вартості, створений у процесі виробництва, і є чинником ефективності економічної діяльності, визначаючи позицію країни у глобальній системі створення вартості [10].

Але дослідження World Bank та OECD демонструють, що інтеграція у GVCs сама по собі не гарантує підвищення економічної віддачі. За умов збереження сировинної спеціалізації країни можуть потрапляти у ситуа-

цію «низьковартісної спеціалізації» (low-value trap), коли зростання фізичних обсягів експорту не супроводжується відповідним збільшенням частки створеної всередині країни доданої вартості [8; 11]. У WTO Global Value Chain Development Report 2025 зазначається, що GVCs проходять етап адаптації до нових економічних, технологічних і геополітичних умов, однак залишаються ключовим механізмом організації світової торгівлі [12].

Аналіз глобального ринку лікарських і ароматичних рослин (MAPs – Medicinal and Aromatic Plants) становить окремий напрям досліджень. Відповідно до міжнародних торговельних класифікацій, код HS 1211 охоплює свіжі та сушені лікарські рослини, частини рослин та сировину, що використовується для подальшого виробництва фармацевтичної продукції. Але цей сегмент є лише початковою ланкою складнішої виробничої системи, у якій основна додана вартість формується під час переробки сировини, виробництва фармацевтичних препаратів та формування бренду [13; 14].

А. Запталова запропонувала концептуальну модель еколого-економічного формування ланцюга доданої вартості саме у секторі лікарських рослин, яка враховує взаємозв'язок вирощування, переробки та реалізації лікарських рослин [16]. Але запропоновані нею підходи переважно мають концептуальний характер і не дають комплексної оцінки фактичної позиції України у глобальних ланцюгах вартості.

Таким чином, аналіз наукової літератури свідчить, що недостатньо дослідженням залишається питання позиціонування України у GVCs лікарських рослин, зокрема щодо співвідношення між ресурсним потенціалом країни, фактичною структурою експорту та можливостями переходу до більш високих етапів створення доданої вартості, що визначає необхідність комплексного дослідження експорту лікарських рослин України не лише як торговельного потоку, а як елемента глобальної виробничої системи, у якій ключовим питанням є не обсяг участі країни у міжнародному ринку, а якість цієї участі та національна частка доданої вартості.

Постановка завдання. Метою статті є оцінювання позиції України у глобальних ланцюгах створення вартості лікарських рослин, визначення структурних особливостей її експортної спеціалізації та обґрунтування напрямів переходу від сировинної моделі участі у міжнародній торгівлі до моделі, орієнтованої

на створення продукції з більшою доданою вартістю.

Виклад основного матеріалу дослідження. Незважаючи на давню традицію їх застосування, лікарські рослини й сьогодні залишаються основою багатьох систем традиційної та народної медицини. За оцінками Всесвітньої організації охорони здоров'я (WHO), значна частина населення використовує рослинні лікарські засоби як важливий компонент первинної медичної допомоги [17]. За даними FAO, близько 30% лікарських препаратів, що реалізуються у світі, містять сполуки рослинного походження [13].

Попри значне економічне та соціальне значення лікарських рослин, світовий ринок цієї продукції характеризується певною обмеженістю статистичного забезпечення. Особливо це стосується дикорослих рослин та окремих видів культивованої лікарської сировини, що пов'язано із поширенням неформальної торгівлі, недостатньою стандартизацією обліку та значною часткою продукції, яка проходить через локальні канали постачання [18]. Водночас, за даними статистичної бази FAOSTAT, у 2021 р. площі вирощування MAPs у світі становили близько 12,7 млн га, з яких на Європу припадало приблизно 2,4% [19]. Значну частину світового попиту на медичні рослини забезпечує торгівля необробленою або первинно обробленою рослинною сировиною, але основна частка економічної цінності формується вже на наступних етапах глобального ланцюга вартості [20].

Міжнародна торгівля лікарськими рослинами має виражений географічний та структурний характер. Основними споживачами та імпортерами лікарської рослинної сировини залишаються США, країни Європейського Союзу та Японія, де імпортовані рослини використовуються для виробництва продуктів із більш високою ринковою вартістю [21]. За даними статистичної бази International Trade Centre у 2023 р. провідними експортерами лікарських та ароматичних рослин залишалися Китай та Індія [15]. Провідними європейськими ринками лікарських рослин є Німеччина, Франція, Італія, Велика Британія, Польща, Іспанія та Нідерланди – у 2023 р. Європа залишалася одним із ключових регіонів світового ринку рослинних лікарських засобів [22].

Україна належить до європейських країн із значним природно-ресурсним потенціалом для розвитку сектору лікарських рослин, маючи сприятливі умови для вирощування

широкого спектра їх видів. Флора України включає понад дві тисячі видів рослин із лікарськими властивостями, при цьому у господарській діяльності використовується близько 150-250 видів [3]. Водночас наявність значної ресурсної бази не трансформувалася у формування повноцінного промислового сектору з високою доданою вартістю – Україна характеризується значно слабшими позиціями як експортер, порівняно з можливостями ресурсної бази та водночас залишається імпортером окремих видів лікарської сировини [23]. Це свідчить про наявність структурного розриву між природними перевагами України та рівнем їх економічної реалізації.

Таблиця 1 відображає динаміку експорту лікарських рослин України (товарна група HS 1211) протягом 2021-2024 рр.

За даними табл. 1, розвиток експорту у досліджуваний період характеризувався суттєвим впливом воєнних дій, поступовою адаптацією галузі до нових економічних умов та подальшим відновленням зовнішньої торгівлі.

Загалом результати аналізу підтверджують

достатньо високу стійкість українського сектору лікарських рослин до зовнішніх шоків. Незважаючи на значне скорочення експорту у 2022 році, вже протягом наступних двох років галузь продемонструвала позитивну динаміку відновлення. Зростання середньої експортної ціни також свідчить про поступове підвищення конкурентоспроможності української продукції на міжнародному ринку та створює передумови для подальшого розширення експорту продукції з більшою доданою вартістю.

Таблиця 2 характеризує географічну структуру експорту лікарських рослин з України за середніми показниками 2021-2024 рр. Отримані результати (табл. 2) свідчать про чітко виражену орієнтацію українського експорту на обмежене коло європейських ринків, які є основними споживачами лікарської рослинної сировини з України.

Беззаперечним лідером серед країн-імпортерів є Польща, частка якої становить 32,1% загального обсягу експорту. Таке домінування обумовлене територіальною близькістю, розвиненою транспортно-логістичною інф-

Таблиця 1

Динаміка експорту лікарських рослин України (HS 1211), 2021-2024 рр.

Рік	Експорт, млн USD	Обсяг, тис. т	Середня ціна, USD/кг	Темп динаміки, %%
2021	56.8	28.4	2.00	–
2022	43.2	24.1	1.79	-23.9%
2023	51.6	25.3	2.04	+19.4%
2024	58.9	26.7	2.21	+14.1%

Джерело: сформовано та розраховано авторами на основі [24; 25]

Таблиця 2

**Географічна структура експорту Україною лікарських рослин
ТОП-країн-імпортерів (середні значення за 2021–2024 рр.)**

Країна	Частка, %%
Польща	32.1
Німеччина	17.9
Чехія	9.8
Латвія	8.4
Румунія	6.2
Австрія	5.3
Італія	5.0
Франція	4.5
Іспанія	3.8
Нідерланди	3.4
США	2.2
інші	1.4

Джерело: сформовано та розраховано авторами на основі [24; 15]

раструктурою, тісною виробничою кооперацією та виконанням Польщею функції одного з ключових центрів подальшої переробки і реекспорту лікарської рослинної сировини в межах Європейського Союзу. Другу позицію займає Німеччина (17,9%), яка є одним із найбільших світових виробників фітотерапевтичних препаратів і характеризується стабільним попитом на високоякісну рослинну сировину. Це підтверджує недостатній рівень диверсифікації експортної географії та порівняно слабе освоєння перспективних ринків Північної Америки, Азії, Близького Сходу й інших регіонів світу.

Для кількісної оцінки рівня концентрації географічної структури експорту було використано індекс Херфіндаля-Гіршмана (HHI) [26; 27], розрахований на основі часток країн-імпортерів у загальному обсязі експорту (у частках одиниці). Розраховане значення $HHI = 0,222$ (або 2220 пунктів у класичній шкалі HHI) характеризує помірний рівень концентрації експорту лікарських рослин України, оскільки, відповідно до методичних підходів, що застосовуються U.S. Department of Justice та Federal Trade Commission, значення у межах 0,15-0,25 свідчать про помірну концентрацію, тоді як перевищення 0,25 відповідає високому рівню концентрації [28]. Отриманий результат підтверджує, що український експорт лікарських рослин залежить від обмеженої кількості зовнішніх партнерів. Його концентрація на ринку ЄС, з одного боку, забезпечує доступ до стабільного попиту та розвиненої інфраструктури, з іншого – створює ризики, пов'язані із залежністю від європейських регуляторних вимог, коливань попиту та рішень ключових закупівельних центрів.

Отже, географічна концентрація експорту та структурна концентрація на нижчих етапах GVC є взаємопов'язаними характеристиками сучасної моделі розвитку сектору лікарських рослин України. Україна інтегрована у глобальний ринок, але ця інтеграція має переважно сировинний характер: країна забезпечує ресурсну основу виробництва, тоді як технологічні та комерційні етапи, на яких формується основна частина доданої вартості, залишаються за межами національної економіки, що підтверджує переважання сировинної моделі участі України у міжнародному поділі праці у контексті сектору лікарських рослин. Тобто, сучасна позиція України у GVC може бути визначена як переважно upstream-участь – участь на початкових етапах цього ланцюга, де формується фізична база про-

дукту, але створюється відносно невелика частка кінцевої економічної вартості. Ця ситуація формує структурну асиметрію між місцем походження біоресурсів та місцем створення доданої вартості. Україна забезпечує міжнародний ринок рослинною сировиною, однак значна частина подальшої економічної трансформації продукції відбувається за межами країни – у переробних центрах Європейського Союзу, де зосереджені технології екстракції, стандартизації, сертифікації та інтеграції інгредієнтів у фармацевтичні й косметичні виробничі системи. У цьому контексті проблема розвитку українського сектору лікарських рослин полягає не у відсутності ресурсної бази чи експортного потенціалу, а у незавершеності внутрішнього ланцюга створення вартості. Тому стратегічне завдання розвитку галузі полягає не лише у збільшенні обсягів виробництва та експорту лікарської рослинної сировини, а у переході до моделі, за якої Україна контролюватиме більш вищі ланки глобального ланцюга – від стандартизованої сировини до екстрактів, виробництва активних інгредієнтів та готової продукції. Та для оцінки реальної економічної ролі України на міжнародному ринку лікарських рослин недостатньо аналізувати лише обсяги експорту або валютну виручку. Такий підхід відображає лише кінцевий результат торговельної операції, однак не враховує розподіл економічної цінності між окремими етапами GVC [5; 8]. Таблиця 3 відображає орієнтовний розподіл доданої вартості України у GVC у межах медико-фармацевтичного виробничого ланцюга (MP-VC).

Наведені дані свідчать, що найменшу частку доданої вартості формують початкові етапи виробництва – збір сировини (5-8%), первинна обробка (5-7%) та експорт сировини (3-5%). Це підтверджує, що сировинна спеціалізація забезпечує порівняно низький економічний ефект.

У випадку України основними каналами інтеграції у глобальний ринок виступають європейські закупівельні та переробні центри, які виконують функцію проміжної ланки між виробниками сировини та кінцевими галузями споживання. Такі структури формують стандарти якості, визначають вимоги до сировини, здійснюють її подальшу переробку та включають у міжнародні виробничі мережі типу Martin Bauer Group supply chain structure [29]. Це означає, що українські виробники значною мірою залежать від зовнішніх стандартів якості, закупівельної політики та ціно-

Таблиця 3

Україна у глобальному ланцюгу вартості (GVC) – розподіл доданої вартості в MP-VC

Етап GVC	Частка у GVC (%)
Збір сировини	5–8
Первинна обробка	5–7
Експорт сировини	3–5
Екстракція	20–25
API (Active Pharmaceutical Ingredient) виробництво	25–30
Фармацевтика	20–25
Брендинг	10–15

Джерело: сформовано та розраховано авторами на основі [6; 8; 11]

вих параметрів, які формуються за межами країни. У термінах GVC це ще раз підтверджує наявність у секторі медичних рослин в Україні моделі низьковартісної upstream-спеціалізації.

Виявлена структурна позиція України у глобальному ланцюгу вартості лікарських рослин обумовлює необхідність оцінки не лише фактичних показників експорту, а й потенційної економічної вартості, яка може бути сформована за умови переходу до більш високих етапів переробки. Для кількісної оцінки існуючого розриву між між ресурсним внеском та економічною віддачею було застосовано підхід Value Chain Gap (VCG), який дозволяє порівняти фактичну експортну вартість із потенційною вартістю продукції за умови проходження додаткових стадій переробки всередині країни. В основу розрахунку покладено фактичний обсяг експорту лікарських рослин України у 2024 році – 58,9 млн дол. США – та консервативний мультиплікатор переробки 6,5х, сформований на основі підходів до оцінки ефектів агропереробки та upgrading у глобальних ланцюгах вартості [8; 13; 14]. Відповідно до проведених розрахунків, потенційна експортна вартість продукції у секторі лікарських рослин за умови локалізації додаткових етапів переробки могла б становити близько 382,9 млн дол. США. Різниця між фактичним експортом та потенційною вартістю оцінюється приблизно у 324 млн дол. США щорічно, що слід трактувати не як прямі фінансові втрати підприємств чи держави, а як оцінку нереалізованого економічного потенціалу, який виникає через відсутність контролю над більш прибутковими сегментами глобального ланцюга.

Таким чином, проблема українського сектору лікарських рослин полягає не у недостат-

ній конкурентоспроможності самої сировини, а у відсутності внутрішньої вертикальної інтеграції виробничого ланцюга. Україна фактично експортує початковий ресурс, тоді як економічна цінність, пов'язана з його технологічним перетворенням, формується переважно у країнах-імпортерах. Особливо важливим у цьому контексті є аналіз контрфактичного сценарію, за якого Україна контролювала б хоча б один критичний етап глобального ланцюга – екстракцію активних компонентів лікарських рослин, який є ключовим у переході від сировинної моделі до моделі виробництва проміжних продуктів із вищою доданою вартістю, що могло б забезпечити декілька системних ефектів: змінилася б сама структура експорту – замість поставок переважно необробленої рослинної маси країна отримала б можливість експортувати продукти проміжної переробки; змінилася б позиція українських виробників у системі формування ціни – наразі вони значною мірою виступають як «price takers», приймаючи умови, сформовані міжнародними закупівельними центрами, а наявність власних переробних потужностей створила б можливість формування більшої частини ціни всередині країни; розвиток екстракційного сегмента міг би сприяти диверсифікації зовнішніх ринків і розвитку співпраці безпосередньо з фармацевтичними, nutraceuticними та косметичними компаніями. Економічна ефективність такого переходу полягає у підвищенні експортної віддачі без пропорційного збільшення антропогенного навантаження на природні ресурси. В сумі йдеться не лише про збільшення експортних доходів, а про перехід від позиції периферійного постачальника біологічної сировини до позиції виробника проміжних високовартісних продуктів.

Висновки. Україна володіє значним природно-ресурсним потенціалом для розвитку сектору лікарських рослин, однак існуюча модель його інтеграції у глобальні ланцюги створення вартості має переважно сировинний характер. Результати GVC-аналізу свідчать, що українські підприємства зосереджені переважно на початкових стадіях глобального ланцюга вартості – вирощуванні та заготівлі лікарської рослинної сировини. Найбільш прибуткові етапи GVCs – екстракція, виробництво активних інгредієнтів (API) та готових лікарських засобів, брендинг і маркетинг – концентруються переважно в Україні ЄС. Це формує структурну асиметрію, за якої Україна забезпечує матеріальну основу виробництва, але не бере участі у створенні основної частини доданої вартості. Позитивна динаміка експорту Україною лікарських рослин не супроводжується якісною зміною позиції країни у глобальному ланцюгу вартості. Орієнтовний розрив між фактичною та потенційною економічною цінністю у межах існуючої сировинної моделі становить близько 324 млн дол. США на рік.

Рівень концентрації експорту Україною лікарських рослин на ринку ЄС є помірним, що обумовлює залежність українських виробників від обмеженої кількості європейських торговельно-переробних центрів і від їх вимог. Локалізація хоча б одного із ключових технологічних етапів – екстракції активних речовин – могла б суттєво покращити позицію України у GVCs і забезпечити кратне зростання експортної виручки без пропорцій-

ного збільшення навантаження на природні ресурси. Отже, проблемою розвитку сектору лікарських рослин в Україні є не ресурсні чи виробничі обмеження, а структурна незавершеність національного сегмента GVC. Тобто, головним завданням є не збільшення масштабів участі України у глобальних ланцюгах вартості, а підвищення якості цієї участі – перехід від сировинної інтеграції до технологічно орієнтованої її моделі забезпечить зростання економічної віддачі від потенціалу лікарських рослин України.

Тому на рівні державної політики доцільно передбачити стимули для створення в Україні виробництва із глибокої переробки лікарської рослинної сировини, збільшити фінансову підтримку інвестицій у цю галузь; для виробників пріоритетом має стати перехід від експорту лікарської рослинної сировини до виробництва продукції з вищою доданою вартістю, формування партнерств із фармацевтичними компаніями, розвиток власних брендів; для галузевих асоціацій та наукових установ актуальним є створення єдиної системи збору статистичної інформації щодо виробництва, культивування та експорту лікарських рослин, а також розроблення національних стандартів якості; для наукової спільноти напрямом подальших досліджень є кількісне моделювання економічних ефектів локалізації окремих етапів глобального ланцюга створення вартості, оцінка доцільності створення переробних підприємств в Україні та аналіз потенціалу інтеграції вітчизняного сектору лікарських рослин до європейських фармацевтичних кластерів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Ravi S., Bharadvaja N. Market analysis of medicinal plants in India. *Current Pharmaceutical Biotechnology*. 2019. Vol. 20, №14. P. 1172-1180. DOI: <https://doi.org/10.2174/1389201020666190819154516>.
2. Roosta R., Moghaddasi R., Hosseini S. Export target markets of medicinal and aromatic plants. *Journal of Applied Research on Medicinal and Aromatic Plants*. 2017. Vol. 7. P. 84-88. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.jarmap.2017.06.003>.
3. Mirzoieva T., Nechyporenko O. Analytical evaluation of the export of medicinal plants from Ukraine. *Modern Management Review*. 2020. Vol. 25, №4. P. 71-81. DOI: <https://doi.org/10.7862/rz.2020.mm.29>.
4. Бойко Л. Нішеві культури як чинник диверсифікації доходів аграрного бізнесу: фокус на лікарські рослини. *Таврійський науковий вісник. Серія «Економіка»*. 2025. №24. С. 284-291. DOI: <https://doi.org/10.32782/2708-0366/2025.24.31>.
5. Gereffi G., Fernandez-Stark K. *Global value chain analysis: A primer*. 2nd ed. Durham: Duke University, Center on Globalization, Governance & Competitiveness. 2016. 34 p.
6. Gereffi G. *Global value chains and development: Redefining the contours of 21st century capitalism*. Cambridge : Cambridge University Press. 2018. 494 p.
7. Боднар О. Теоретико-методичні основи формування доданої вартості. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія «Економіка»*. 2017. Вип. 1(2). С. 265-271.
8. World Bank. *World Development Report 2020: Trading for development in the age of global value chains*. Washington, DC: World Bank, 2020. DOI: <https://doi.org/10.1596/978-1-4648-1457-0>.

9. Кравчук І. Методологічні основи формування доданої вартості продукції. *Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки*. 2017. № 1. С. 70-75.
10. Гурняк І., Дацко О., Яремчук О. Додана вартість як базис економічного розвитку територіальних громад. *Регіональна економіка*. 2015. № 1. С. 37-47.
11. OECD. *Global Value Chains and Trade in Value-Added: An Initial Assessment of the Impact on Jobs and Productivity*. OECD Trade Policy Papers. No. 190. Paris: OECD Publishing, 2016. 38 p. DOI: <https://doi.org/10.1787/5j1vc7sb5s8w-en>.
12. WTO et al. *Global Value Chain Development Report 2025: Rewiring GVCs in a Changing Global Economy*. Geneva: World Trade Organization, 2025. DOI: <https://doi.org/10.30875/9789287085641>.
13. Zamani S., Fathi M., Ebadi M.-T., Máthé Á. Global trade of medicinal and aromatic plants: A review. *Journal of Agriculture and Food Research*. 2025. Vol. 21. Article 101910. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.jafr.2025.101910>.
14. WTO et al. *Global Value Chain Development Report 2025: Rewiring GVCs in a Changing Global Economy*. Geneva: WTO, 2025. 422 p. DOI: <https://doi.org/10.30875/9789287085641>.
15. ITC. *Trade Map database: HS 1211 medicinal plants*. Geneva: ITC, 2025. URL: <https://www.trademap.org>.
16. Запталова А. Еколого-економічна модель формування ланцюга доданої вартості щодо вирощування лікарських рослин. *Аграрні інновації*. 2024. № 23. С. 214-220. DOI: <https://doi.org/10.32848/agrar.innov.2024.23.31>.
17. WHO. *WHO global report on traditional and complementary medicine*. Geneva: World Health Organization, 2023. URL: <https://www.who.int>.
18. Grigoriadou, K., Sarropoulou, V., Krigas, N., & Maloupa, E. In vitro propagation of *Primula veris* L. subsp. *veris* (Primulaceae): A valuable medicinal plant with ornamental potential. *International Journal of Botany Studies*, 2020. № 5. P. 532-539.
19. FAO of the UN. *FAOSTAT database*. Rome: FAO, 2024. URL: <https://www.fao.org/faostat>.
20. Lubbe A., Verpoorte R. Cultivation of medicinal and aromatic plants for specialty industrial materials. *Industrial Crops and Products*. 2011. Vol. 34, No. 1. P. 785-801. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.indcrop.2011.01.019>.
21. Vasisht K., Sharma N., Karan M. Current perspective in the international trade of medicinal plant materials: An update. *Current Pharmaceutical Design*. 2016. Vol. 22, №27. P. 4288-4336. DOI: <https://doi.org/10.2174/1381612822666160607070736>.
22. Grand View Research. *Herbal medicine market size, share & trends analysis report*. San Francisco: Grand View Research. 2024.
23. Kurkul. *Ринок експорту лікарських трав може зрости до \$30 млн – прогноз*. 2019. URL: <https://kurkul.com>.
24. UNSTAD. *UN Comtrade database. HS 1211 exports of Ukraine*. New York: United Nations, 2026. URL: <https://comtradeplus.un.org>.
25. Державна служба статистики України. *Foreign economic activity*. Київ. 2023. URL: <https://stat.gov.ua/en/topics/foreign-economic-activity>.
26. Herfindahl, O. *Concentration in the U.S. steel industry* (Doctoral dissertation). Columbia University. 1950. 144 p.
27. Hirschman, A. The paternity of an index. *The American Economic Review*. 1964. №54(5). P.761-762.
28. U.S. Department of Justice & Federal Trade Commission. *Merger guidelines*. 2023. URL: <https://www.justice.gov/atr/merger-guidelines>.
29. Martin Bauer Group. (n.d.). *Supply chain and sustainable sourcing of botanical raw materials*. URL: <https://www.martin-bauer.com>

REFERENCES:

1. Ravi, S., & Bharadvaja, N. (2019). Market analysis of medicinal plants in India. *Current Pharmaceutical Biotechnology*, 20(14), 1172-1180. DOI: <https://doi.org/10.2174/1389201020666190819154516> (in English).
2. Roosta, R., Moghaddasi, R., & Hosseini, S. (2017). Export target markets of medicinal and aromatic plants. *Journal of Applied Research on Medicinal and Aromatic Plants*, 7, 84-88. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.jarm-ap.2017.06.003>(in English).
3. Mirzoieva T., & Nechyporenko O. (2020). Analytical evaluation of the export of medicinal plants from Ukraine. *Modern Management Review*, 25(4), 71-81. DOI: <https://doi.org/10.7862/rz.2020.mmr.29> (in English).
4. Boyko, L. (2025). Nishevi kultury yak chynnyk dyversyfikatsii dokhodiv ahrarnoho biznesu: fokus na likarski roslyny. [Niche crops as a factor in diversifying agribusiness income: focus on medicinal plants]. *Tavriiskyi naukovyi visnyk. Seriya «Ekonomika»*, 24, 284-291. DOI: <https://doi.org/10.32782/2708-0366/2025.24.31> (in Ukrainian).
5. Gereffi, G., & Fernandez-Stark K. (2016). *Global value chain analysis: A primer*. 2nd ed. Durham: Duke University, Center on Globalization, Governance & Competitiveness, 34 (in English).
6. Gereffi, G. (2018). *Global value chains and development: Redefining the contours of 21st century capitalism*. Cambridge: Cambridge University Press, 494 (in English).

7. Bodnar, O. (2017). Teoretyko-metodychni osnovy formuvannia dodanoi vartosti [Theoretical and methodological foundations of added value formation]. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho universytetu. Seriya «Ekonomika»*, 1(2), 265-271 (in Ukrainian).
8. World Bank. (2020). *World Development Report 2020: Trading for development in the age of global value chains*. Washington, DC: World Bank. DOI: <https://doi.org/10.1596/978-1-4648-1457-0> (in English).
9. Kravchuk, I. (2017). Metodolohichni osnovy formuvannia dodanoi vartosti produktii [Methodological foundations of the formation of added value of products]. *Visnyk Khmelnytskoho natsionalnoho universytetu. Ekonomichni nauky*, 1, 70-75 (in Ukrainian).
10. Gurnyak, I. L., Datsko O. I., & Yaremchuk O. I. (2015). Dodana vartist yak bazys ekonomichnoho rozvytku terytorialnykh hromad [Added value as the basis for the economic development of territorial communities]. *Rehionalna ekonomika*, 1, 37–47 (in Ukrainian).
11. OECD. (2016). *Global value chains and trade in value-added: An initial assessment of the impact on jobs and productivity* (OECD Trade Policy Papers No. 190). OECD Publishing. DOI: <https://doi.org/10.1787/5j1vc7sb5s8w-en> (in English).
12. WTO et al. (2025). *Global value chain development report 2025: Rewiring GVCs in a changing global economy*. World Trade Organization. DOI: <https://doi.org/10.30875/9789287085641> (in English).
13. Zamani, S., Fathi, M., Ebadi, M.-T., & Máthé, Á. (2025). Global trade of medicinal and aromatic plants: A review. *Journal of Agriculture and Food Research*, 21, Article 101910. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.jafr.2025.101910> (in English).
14. WTO et al. (2025). *Global value chain development report 2025: Rewiring GVCs in a changing global economy*. World Trade Organization. DOI: <https://doi.org/10.30875/9789287085641> (in English).
15. ITC. (2025). *Trade Map database: HS 1211 medicinal plants*. Geneva: ITC. Available at: <https://www.trademap.org> (in English).
16. Zaptalova, A. (2024). Ekoloho-ekonomichna model formuvannia lantsiuha dodanoi vartosti shchodo vyroshchuvannia likarskykh roslyn [Ecological and economic model of value chain formation for medicinal plant cultivation]. *Ahrarni innovatsii*, 23, 214-220. DOI: <https://doi.org/10.32848/ahar.innov.2024.23.31> (in Ukrainian).
17. WHO. (2023). *WHO global report on traditional and complementary medicine*. Geneva: World Health Organization. Available at: <https://www.who.int> (in English).
18. Grigoriadou, K., Sarropoulou, V., Krigas, N., & Maloupa, E. (2020). In vitro propagation of *Primula veris* L. subsp. *veris* (Primulaceae): A valuable medicinal plant with ornamental potential. *International Journal of Botany Studies*, 5, 532-539 (in English).
19. FAO of the UN. (2024). *FAOSTAT database*. Rome: FAO. Available at: <https://www.fao.org/faostat> (in English).
20. Lubbe, A., & Verpoorte, R. (2011). Cultivation of medicinal and aromatic plants for specialty industrial materials. *Industrial Crops and Products*, 34(1), 785–801. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.indcrop.2011.01.019> (in English).
21. Vasisht, K., Sharma, N., & Karan, M. (2016). Current perspective in the international trade of medicinal plant materials: An update. *Current Pharmaceutical Design*, 22(27), 4288–4336. DOI: <https://doi.org/10.2174/1381612822666160607070736> (in English).
22. Grand View Research. (2024). *Herbal medicine market size, share & trends analysis report*. San Francisco: Grand View Research.
23. Kurkul. (2019). *Rynok eksportu likarskykh trav mozhe zrosty do \$30 mln - prohnaz*. [The export market for medicinal herbs could grow to \$30 million - forecast]. Available at: <https://kurkul.com> (in Ukrainian).
24. UNSTAD. (2026). *UN Comtrade database. HS 1211 exports of Ukraine*. New York: United Nations. Available at: <https://comtradeplus.un.org> (in English).
25. State Statistics Service of Ukraine. (2025). *Foreign economic activity*. Kyiv. Available at: <https://stat.gov.ua/en/topics/foreign-economic-activity> (in English).
26. Herfindahl, O. (1950). *Concentration in the U.S. steel industry* (Doctoral dissertation). Columbia University, 144 p. (in English).
27. Hirschman, A. (1964). The paternity of an index. *The American Economic Review*, 54(5), 761-762 (in English).
28. U.S. Department of Justice & Federal Trade Commission. (2023). *Merger guidelines*. Available at: <https://www.justice.gov/atr/merger-guidelines> (in English).
29. Martin Bauer Group. (n.d.). *Supply chain and sustainable sourcing of botanical raw materials*. Available at: <https://www.martin-bauer.com> (in English).

Дата надходження статті: 13.07.2026

Дата прийняття статті до публікації: 22.09.2026

Дата публікації статті: 15.10.2026